

YAPRAK

Her ayın biriyle onbeşinde çıkar
Fikir, Sanat Gazetesi

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare
eden: Orhan Veli Kanık

Yıl: 1 Sayı: 1

1 Ocak 1949
15 Kuruş

Abone: 6 aylığı 150 kuruş
Adres: Posta kutusu 179, Ankara
Akın Basımevi - Ankara

YAPRAK * YAPRAK * YAPRAK * YAPRAK

ALİŞ VERİŞ

Gül verir yonca alırız
Bülbül verir serçe alırız
Edebiyat verir yalın söz alırız
Şarkı verir türkü alırız
Tekses verir çok ses alırız
Halı verir kilim alırız
Kara tahta verir hayat alırız
Diploma verir değer alırız
Lisan verir dil alırız
Tesbih verir pergel alırız
Hacıyağı verir zeytinyağı alırız
Meta verir fizik alırız
Turan verir memleket alırız
Hemşeri verir yurddaş alırız
Salon verir sokak alırız
Hazırlap verir ahnteri alırız
Canan verir dost alırız
Gözyaşı verir ümit alırız

Yaprak

YAPRAK * YAPRAK * YAPRAK * YAPRAK

Üç Yol

Sabahattin Eyüboğlu

Edebiyatımızda hiçbir geri kuvvetin durduramayacağı ilerleyişler var elbet. Bunları bilene bilmiyene, tekrar tekrar da olsa söylemeliyiz ki hem ilerleyenlerin umudu kırılmasın, hem de gerileyenler bütünü akıntıya kürek çekmesin. Batıldılar, geriye bağır insanları toplumun ilerlemesine engel olamayacak bir hale sokabilmisler; meselâ, papazlar, lortlar, kontlar, kırallar müsbet bilgilerle gelişmesine zaman zaman yardım bile etmişler. Madem hâlâ geriye bağır kalkanlarımız var, biz de bari öyle yapalım.

Dünyayı tanıma, bir; kendimizi tanıma, iki; kendi dilimizle yazma, üç; bu yolları istesek de geri dönmeyiz gayri. Çünkü bunlar millet olmanın yollarıdır, bizse ilerimiz gerimizle, köyümüz kentimizle, varımız yolumuzla millet olarak yaşamak istemiştir. Ümmet ve imparatorluk çağıyla bütün köprüleri yıkip ileri dünyaya atısına katılmışız. Bunu tarih de, milletimiz de böyle istemiştir.

Dünyayı tanıma, Tanzimatla başlamışız. Küf bağlamış, içine kapanmış medeniyetimize dünya, varlığını zorla kabul ettirmiş. O gün bugündür, bizden habersiz gelişmiş olan batı medeniyetini tanımağa çalışıyoruz. Zaman zaman duraksamalar olmuştur, Avrupa'dan şu gelsin bu gelsin, şunu bilmekte zarar bunu bilmekte kâr var diyen imkânsız ayrılmalara girişmişiz. Sonunda anlamışız ki bilmek ancak toplan olur ve zarardan kaçınmanın da tek yolu bilmektir. Öyleyse, ister yanı başımızda ister dünyanın öbür ucunda, olup bitmiş veya olup biten her şeyi bileceğiz; birazını sen, birazını ben öğrenip milletimize söyleyeceğiz; dünyada sevmediğimiz, yurdumuzda görmek istemediğimiz gelenek, görenek, düşünce, inanış, rejim meşim ne varsa hepsinden, yani insan oğlunun cümle hallerinden haberimiz olacak. Elbet bu bilgilerden içimle, ağırlıkla benzer bir ateş düşecek; bundan telaş edenler ya milletimizin yaşama gücüne inanmıyorlar, ya bilginin şifa verme gücüne. Dünyayı tanıma gayretimizi sınırlandırmak isteyenler kendi akıllarını koca milletin aklından üstün tutan ve çok defa eski bir imtiyaza şekil değiştirmek isteyenlerdir. Onlar istese de istese de dünya, bütün değerleri ve meseleleriyle, milletimizin sukuruna şarıl şarıl akacaktır; o kadar ki dünyadan habersiz bir yazarı veya sözcüyü geri kafalarla bile küçümseyecektir. Dünyayı bilme eskisi gibi birkaç devletlinin gönül eğlencesi değil, bütün milletin hakkı ve yaşamasının şartıdır.

Kendimizi tanıma yolundan da geri dönmeyiz. Kadınlarımızın yüzünden atılan peçe bütün gerçeklerimizin yüzünden atıla gidecektir. Edebiyat şunu söylemesin bunu söylemesin yok artık Eski yeni ne halimiz varsa bileceğiz. Her yeni hikâye gerçek halimizi göstermekte biraz daha

KERVAN

Hepimizin ağızımız burnumuz var
Hepimizin akli
Gün gibi aşkâr işte
O haksız bu haklı

Biz yaya kalmışız bu kervanda
Beyler paşalar atlı
Dökülmüşüz yollara çoluk çocuk
Kimisi kel kimisi bitil

Bu toprak eski toprak dost toprak
Tarlalar bereketli
Bingül bingül çayırarda kuzular
Danalar etli

Bize gelince işler çapan hemşerim
İncirim yenmiyor sütlü
Taş gibi mübarek kara somun
Kirazlar kurtlu

Amanın bu ne biçim tecelli
Dostlar neden bu ikilik
Neden neden neden
İnsan derli oluyor derli

Geberin diyor şeytan
İşiniz ne bu dünyada
Yağma yok kör şeytan
Yaşamak tatlı

Oktay RİFAT

İleri gidecek, gitmeyen hikâyeyi milletimiz, gelişmesini beslemeyi için, beşenmiyecektir. İyi niyetli insanlarımız arasında bile bu peçe kaldıran edebiyatı kabul edemiyenler, rahatları pahasına gerçekçi olan yazarlarımıza ser-serilik, köksüzlük gibi damga vuruyor. Köylü çoğunluğumuzun perişan halini görmek ve göstermek nerdeyse cürüm sayılacak. Oysaki cumhuriyeti en çok bunun için kurduk ve bugüne kadar görülüp görülen deridler gösterileceklerin yanında hiç kalır. Milletimiz bu zehir gibi ilacı son damlasına kadar içecektir, çünkü insan ancak bildiği bir nali değiştirebilir. Bu yolda ne yaman bir hızla ilerlediğimizi anlamak için Türk hikâyesinin geçen yirmi beş yıl içindeki gelişmesine bakın.

Kendi dilimizle yazmada nereden nereye doğru gittiğimizi daha şimdiden neler kazandığımızı şirle uğraşanlara sorun. Dilin halinden onlar anlar. Devletin, daha çok terimler içinde tezelden almak zorunda kaldığı tedbirleri kötülemekle yetinen bazı okur yazarlar bir tarafa, edebiyatımızın taze kuvvetleri çoğunluğun dilini benimseyip

geliştirmekte sınırlanmıyorlar; çünkü bu da millet olarak gelişmemizin ana şartlarından. Ancak çoğunluğun diliyle kendini anlatan bilgi bereketli bilgidir, ancak çoğunluğa ulaşan edebiyat yaratıcıdır. Birkaç okur yazarın tekelinde kalan eski yazı ile edebiyat olamazdı ve olmadı. Bu iş, güzellik, çirkinlik, kabalık, nazıllık gibi ölçülerin üstünde, yeniden ve toptan kalınmamıza bağlı bir iş. Kaldı ki yalnız diri ve hareketli olan şey güzeldir.

Bu üç yol o kadar birbirine bağlıdır ki birinde topallıyan, mutlak ötekilerde de yaya kalır. Tanzimat efendileri gibi konuşmakta inad edenler dünyayı ve kendimizi tanımağa da ya duraksıyor, ya ayak direyorlar, Eskiden kopmak kolay iş değil şüphesiz. İyi kötü bir düzene uymuş giderken insanın önüne binbir yeni mesele çıkıyor. Her kafadan bir ses çıkmağa başlıyor. Kimi dünyadan, kimi memleketten karışık haberler getiriyor. Kimi uçak, kimi tayyare, kimi bendeniz, kimi ben divor. Tabii öyle olacak, hattâ doğruyu söyleyen dokuz köyden kovulacak. Ama yolcu yolunda gerek.

Amerikalı Zenci şairlerden örnekler

Amerikan edebiyatının türlü dallarında, gün geçtikçe, zenci şairlerinin ünlü, saisi artıyor. Salt renklerinden ötürü çeşitli baskılar altında tutulan zenciler, kendilerini aşoğuluk duygusundan kurtarak Amerikan vatandaşlığına da eşit bir durum sağlamaya çalışmakta, bütün insanlık için de daha iyi bir dünya amacı gütmektedirler. Memleketimizde hemen hiç tanınmayan Amerikan zenci şairlerinin eserlerini, ara sıra, gazetemizde bulacaksınız. Aşağıdaki parça onların en ünlülerinden Langston Hughes'undur.

Bir zenci kız için türkü

Dixie'de, ta güneyde bir yol,
(Kalbim yaralı, param parça)
Asmıslar kara biberimi
Dört yol ağzında bir ağaca,

Dix'e'de, ta güneyde bir yol,
(Yaralı vücudu havada)
Soruyorum beyaz İsa'dan
Söyle, ne fayda var dua'da?

Dixie'de, ta güneyde bir yol,
(Kalbim yaralı, param parça)
Sevda çırpıplak bir gölgedir
Budaklı, çıplak bir ağaçta.

Çeviren : Melih Cevdet ANDAY

İLERİ - GERİ

İlerilik ve gerilikten çok konuşulan bir devirde yaşadığımız. İlerilik, ileri fikir, geri fikir tartışmalarına edebiyat, sanat alanında, sosyal meselelerde sık sık rastlıyoruz. Bu kelimelerin doğru olarak ne mâna taşıdığını öğrenmek bu gün her zamandan daha faydalıdır. Çünkü biraz yokından incelendiği zaman geriliği temsil ettiği anlaşılan bir çok düşüncelerin en ileri fikirler gibi ortaya sürüldüğünü ve zihinleri karıştırdığını görürüz. Bu şekilde hareket edenler çok defa "ileri", "ile", "geni", "yi" bir-

birine karıştırdıkları için meseleleri bilmeden yanlış bir göle götürüyorlar. Bazıları ise geriliğin bu devirde ayıp sayıldığını bildiklerinden, kendi düşüncelerine ileri fikir etiketini yapıştırmak ihtiyacını duyuyorlar. Bir çok memleketlerde irtica, son moda kışafellere bürünerek yaşamaya çalışıyor. Belki hiç kimse irtica taraftarı olduğunu açıkça söylemeğe cesaret edemiyor ama mürettepler kelimele istedikleri manayı vererek halk kütüphanelerini aldattıkları ve yanlış yollara sürüklemek fırsatını buluyorlar.

Bu hali önlemek için evvelâ ileri-geri kavramları üzerinde iyice anlaşmak gerekir. Ancak ondan sonradır ki hangi tarzda düşüncenin toplumun ileri homlelerine hizmet ettiğini, hangisinin onu geriye doğru çekmek istediğini anlayabiliriz.

Hiç bir peşin hükme saplanmadan "ileri", nin ne olduğunu anlamaya çalışırsak görürüz ki, ileri fikrin, ileri zihniyetin ve genel olarak ileriliğin ilk şartı, gerçeğe uygun olmaktır.

Gerçeğe uygun olmak ne demektir? Gerçeğe uygunluk "bilgi", nin de ilk şartı olduğuna göre, insan aklı bilgi ile beraber gittiği, bilginin içinde yürüdüğü müddetçe gerçeğe uygunluk gösterir. Bu mânâda ileri düşünce, bilginin yolundan yani gerçekten ayrılmıyan düşünce demek oluyor.

İnsanlık tarihi bize bilginin insanlık hayatındaki rolünü uzun uzun anlatır. Orada görüyoruz ki, insanın tabiatı ve insanları tanıması, kendi dışındaki dünya ile temasa geçmesi, münasebetler kurması, bilginin müsaadesi nisbetinde mümkün olabilir. Bilgi genişleyp de-

rinleştikçe bu münasebetler yeni şekiller alıyor.

İşte, tarihin akışı içinde ilerliyen bilgiyi hiç darmadan takip edip, ileri düşüncenin izlediği yoldan bir an ayrılmak, aklın gerçeğe uygunluğunu bozar ve onu havada, hiç bir dayanağı bulunmayan boş bir kalıp haline getirir. Bütün mistik ve metafizik düşünce şekilleri bu ayrışın mahsulüdür.

Bilgi ileriliğin ilk şartıdır, dedik; fakat acaba her bilgili olan ileri midir? Nice insanlar görürüz ki ömürlerini bilgi yolunda tükettiler halde dünya görüşleri, sanat ve toplum meseleleri karşısındaki durumları şaşılacak kadar geridir.

İlk önce, bu çeşit bilgilerin gerçekten ilim adamı sıfatına hak kazanıp kazanmadıklarını anlamalıyız. Bunların içinde, sanat ve toplum meseleleri üzerindeki düşüncelerini ortaya koyarken, müsbet bilgi ve mantık metotlarından ayrılıp metafizik kalıplara saplananlar vardır. Bu gibilerin her hangi bir bilim alanındaki şöhretlerine kapılarak kendilerine "bilim adamı", adını veremeyiz. Bilim bir bütündür. Bir insan bilim yolunda yürüdüğünü, bilim adına konuşup iddia ediyorsa, onun bütün fikirleri ve eserleri bilimin mühenk taşına vurulmalı, bunların ne dereceye kadar bilgi metotlarına ve bilimsel gerçeklere uygun olduğu araştırılmalıdır. Dilediği zaman bütün bilgi kaidelerini çiğnıyen bir düşünce tarzının bilimle hiç bir ilgisi olamaz. Sanat ve toplum davalarında geri fikirleri, geri müesseseleri savunmaların çoğunda bu galeci bilginliği görmek mümkündür. Onların fikirleri biraz değilince altından, gerçeklere hiç uymıyan bir takım peşin hükümler, yalnız kendi hayallerinde yaşayan dünyalar ve insanlar çıkar.

Yukarıda söylediklerimizin özetini olarak atabiliriz ki: İleri düşünce, bilgi yolundan ayrılmıyan ve bilgi yoluyla bulduğu gerçeklerden başka hiçbir şeye inanmıyan aklın varlığı neticedir. Devamlı bir ilerleşiş, bir oluş halinde bulunan dünyamızı akıl ancak böyle bir faaliyetle kavrar ve anlar. Bu yoldan ayrılan insan aklı ise kendi kendisiyle tezat haline düşer ki, geri insanın yuvacılığı çukur da budur.

